

**CORPUS BASED GLANCE AT VOCABULARY IN TURKISH AND TURKISH
CULTURE TEXTBOOKS**

**TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS KİTAPLARINDAKİ SÖZ VARLIĞINA
DERLEM TEMELLİ BİR BAKIŞ¹**

İlhan ÇINAR²

Bekir İNCE³

ABSTRACT

One of the most important components of the language development of bilingual students is the word acquisition. The main purpose in word acquisition is to provide bi-lingual students with basic communication skills without any difficulties. Frequency studies are among the most important sources to determine the words that the student needs. Therefore it is an important issue, whether frequency studies are considered while choosing the words in the text used for the bi-lingual students' education, or not. In this study, it is analyzed whether "Dictionary of the Frequency of Turkish Written Words" is considered or not, while choosing the text used in language training. This study, which aims to analyze the words that create the texts, is a descriptive research. In this study is used the document scanning method. The results of the study show that there is a meaningful difference between the words used in the texts prepared for the bi-lingual Turkish students and the words used in the "Dictionary of the Frequency of Turkish Written Words". According to the findings, it can be said that frequency word studies are not effectively used to make the students acquire the necessary vocabulary in order to provide the basic communication skills. Furthermore a qualified policy is not followed about the planning of the words to be taught.

Key Words: Bilingualism, corpus, lesson book, vocabulary.

¹ Bu Çalışma, International Burch University tarafından Mayıs 2014'te Sarajevo'da düzenlenen "4th International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics (FLTAL)" Kongresi'nde sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş ve düzeltilmiş halidir. Çalışma aynı zamanda Yrd.Doç.Dr. Bekir İnce'nin danışmanlığında İlhan Çınar tarafından hazırlanmakta olan yüksek lisans çalışmasının ilk aşama sonuçlarını içermektedir.

² Sakarya Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü,, e-posta: ilhan.cinar@hotmail.com

³ Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, e-posta: bince@sakarya.edu.tr

ÖZET

İkiddilli öğrencilerin dil gelişiminde en önemli unsurlardan birisi sözcük öğretimidir. Sözcük öğretiminde asıl amaç, temel iletişim becerilerini sorunsuzca gerçekleştirmeyi sağlamaktır. Sıklık çalışmaları çocuğun ihtiyaç duyduğu sözcüklerin belirlenmesinde önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda ikidillilerin eğitiminde kullanılan metinlerdeki sözcüklerin seçiminde sıklık çalışmalarına başvurulup vurulmadığı önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, dil eğitiminde kullanılmakta olan metinlerdeki sözcüklerin seçiminde alandaki en yetkin çalışmalar arasında sayılan İlyas Göz'ün (2003) "Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü"nin dikkate alınıp alınmadığı incelenmiştir. Metinleri oluşturan sözcükleri incelemeyi amaçlayan bu çalışma, betimsel bir nitelik taşımaktadır. Çalışmada doküman taraması yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçları, ikiddilli Türk öğrenciler için hazırlanan metinlerdeki sözcüklerle Göz'ün "Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü"nde var olan sözcükler arasında anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgulara göre temel iletişim becerilerinin sağlanması için gerek duyulan söz varlığının öğrencilere kazandırılmasında sözcük sıklığı çalışmalarından yeteri kadar yararlanılmadığı, dahası öğretilecek sözcüklerin planlanmasına ilişkin nitelikli bir politikanın izlenmediği söylenebilir. Öte yandan söz konusu ders kitaplarındaki metinlerin yalnız Göz'ün değil sıklıkla ilgili diğer çalışmalarla da karşılaştırılmasında fayda vardır.

Anahtar Kelimeler: İkiddillilik, Türkçe derlem, ders kitabı, sözcük varlığı.

GİRİŞ

Ders araç gereçlerinin dili ve kültürü aktarma görevini hakkıyla yerine getirebilmesi için genelgeçer birtakım kriterlere sahip olması gereklidir. Bu kriterler ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye değişiklik gösterebilir. Ancak bütün ders kitaplarında var olması gereken ortak özelliklerden birisi de yaşayan ve güncel bir dile sahip olmasıdır. Anadili öğretimi ders araç gereçleri açısından ise, bu durum çok daha büyük bir önem arz eder. Zira dil öğrencisine yaşamın içinde her an karşı karşıya kalacakları bir dilin öğretilmesi dil öğretiminin en temel ilkelerinden biridir.

Dil, kültürü bir kuşaktan diğerine aktaran, kültürü yeniden üreten ve böylece toplumun sürekliliğini sağlayan en önemli toplumsal kurumlardan biridir (Adıgüzel'den akt. Göktuna ve Yaylacı, 2012: 65). Bireyin yaşadığı ortamda herkesin aynı dili kullanması ve aynı şekilde iletişim kurması anlaşmayı kolaylaştırır. Ancak, her zaman iletişim kurduğumuz ortamlar aynı olmayabilir. İnsanoğlunun tarih boyunca hareket halinde olması, onun göçler sonucunda farklı kültürlerle ve dolayısıyla da farklı dillerle karşılaşmasına neden olmuştur. Farklı dilleri konuşan insanlarla iletişimin sağlanabilmesi için ise gidilen ülkenin dilinin öğrenilmesi gerekir. İşte bu andan itibaren anadilin yanında bir de ikinci dilin öğrenilmesi gerçeği ortaya çıkar ki bu noktada ikidillilik kavramıyla karşılaşırız.

Kavramsal Çerçeve

İkιδillilikle ilgili tek bir tanım yapmak çok zordur. Çünkü, ikidillilik çok farklı şekillerde ortaya çıkar. Temel ve Şimşek Bekir'in ikidilliliğe ilişkin çizdiği genel çerçeve, aslında yurt dışında yaşamakta olan bireylerimizi de dil bakımından tanımlamanın bir yoludur (Heuchert'ten akt. Temel ve Şimşek Bekir, 2005: 65).

Heuchert'e göre, iki dilli diye nitelenen kişinin ne zaman ihtiyaç duyarsa, kullandığı birinci dilden (L1), bildiği ikinci dile (L2) sorunsuzca geçebilmesi, iki dillilik tanımının ön koşuludur

İkιδilli çocukların, ikinci dili çok iyi bir biçimde kazanabilmeleri için önce anadilin belirli bir düşünme temelini zihinlerinde oluşturmaları gerekmektedir (Cummins, 2001:17). Bu temel oluşturulabilmesi için anadili öğretimine gereken önem verilmelidir. Anadilini çevresindeki insanların konuştuğu kadarıyla değil, bilimsel olarak hazırlanan anadili öğretim programları çerçevesinde öğrenmeye başlayan ikidilli çocuklar, ikinci dili de beraberinde rahatlıkla öğrenebilirler. Bu öğrenmenin daha kalıcı ve işlevsel olabilmesi için ise ikidilli çocuklar için hazırlanan anadili öğretim programlarının onların sosyal ve kültürel gelişimlerini de dikkate alacak şekilde oluşturulması ve ikidilli Türk çocukları için hazırlanacak ders materyallerinin de onların içinde buldukları çevre koşullarına uygun olması gerekir.

Nitekim Cummins, ikidilliliğin çocuklardaki dilsel ve eğitimsel gelişime katkıda bulunduğunu, çocukların özellikle okul öncesinde ailedeki bireylerle anadili konuşma pratikleri yapmasının, çocuğu okuldaki ikinci dil eğitimine hazırlayıcı önemli bir etken olduğunu söylemektedir (Cummins, 2001: 17).

Bu amaçla, ikidilliler için hazırlanan materyallerin bilimsel açıdan yeterliliklerinin kontrolünün de yapılarak ikidilli çocukların anadillerini daha işlevsel kullanmalarının yolu açılmalıdır.

Bu bağlamda araştırılması gereken önemli noktaların başında ikidilli Türk çocuklarına verilecek eğitimde hangi söz varlığına öncelik verilmesi gerektiği konusudur. Eğitim öğretimin çeşitli kademelerindeki çocuk ve gençlerimizin sahip olması gereken kişisel kelime serveti konusunda millî hedeflerimizin olmaması önemli bir eksiklik (Demir, 2006: 223). Temel kelime listeleri gibi sözcük öğretimine ilişkin konularda batılı ülkelerde ciddi çalışmalar yapıldığı öteden beri bilinen bir gerçektir (Tosunoğlu, 2000: 144). Oysa yurt dışında öğrenim gören Türk çocuklarının dil becerilerini yetkin bir hale getirmenin yolu onlara etkin ve derin bir *sözcük dağarcığı* kazandırmaktan geçtiği halde bu türden çalışmalar gerektiği gibi yapılmadığına ilişkin değişik araştırma sonuçları vardır (İnce, 2012: 101). Dil gelişimi içinde söz varlığı gelişimi, bütün varlıkların ve eylemlerin bilinmesi anlamında son derece kritiktir (Karadağ, 2013: 5). Yabancı dil öğretim ilkeleri arasında sayılan yaşayan dilin öğretilmesi ilkesi açısından düşünüldüğünde Karadağ'ın sözünü ettiği kritik düzeyin aşılması ancak öğrencilere, bir yerde toplumun düşün dünyasını da birebir yansıtan, aktif-pasif söz varlığının aktarılması ile gerçekleşebilir.

Özellikle sahip olunan aktif ve pasif söz dağarcığının, bireyin anlama ve anlatma becerileri açısından bir temel teşkil ettiğini söylemek mümkündür (Karatay, 2007: 145).

İkidilli öğrenciler bağlamında sözcük öğretiminin asıl amacı, bu bireylerin öncelikle temel iletişim becerilerini sorunsuzca gerçekleştirmelerini sağlamak; sonrasında ise akademik dil yetisi açısından onları üst düzey dil becerilerini ustalıkla kullanabilen bireyler haline dönüştürmektir. Peki bu ustalığı ikidilli öğrencilere aktarmanın yolu sözcük öğretiminde sıklıkla kullanılan ders kitapları bağlamında nasıl olmalıdır?

Bu yetkinliği sağlamak için yapılması gerekenlerden birisi de sıklık derlemi çalışmalarıdır. Aksan'a göre sözcükbilimde sıklık, bir dilin sözcüklerinin öteki sözcüklere oranla daha çok ya da daha seyrek kullanılması anlamına gelir (Aksan, 2009: 20). Sıklık, derlemde bir dilsel ögenin kaç defa geçtiğini gösteren yüzdelik değerdir (Aksan, Mersinli ve Yaldır, 2011). Sözcük öğretimi bağlamında yapılan sıklık çalışmaları, öğrencinin ihtiyaç duyduğu sözcüklerin belirlenmesinde önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Zira uluslararası alanyazına bakıldığında bir toplumda kullanım sıklığı çok yüksek olan sözcüklerin, o toplumda kullanılan efektif sözcük varlığı içinde önemli bir paya sahip olduğu gözlenmektedir. Dil eğitiminde derlemler, dil öğretimi/öğrenimi ile ilgili betimleyici bulgu kaynakları olarak ya da öğrenme ve öğretme süreçlerini doğrudan doğruya etkileyecek şekilde kullanılabilirler (Bernardini 2004, akt. Aksan, Mersinli ve Yaldır: 2011). Bu noktada ortaya çıkan soru ise derleme dayalı yapılan sıklık çalışmalarından elde edilen verilerin genel kullanımın ne kadarına karşılık geldiği sorusudur.

Aksan (1998, akt. Karadağ, 2013:76) her dilde kullanım sıklığı yüksek ilk 1000 kelimenin genel kullanımın yaklaşık %80'ini oluşturduğunu söylemektedir. Karadağ çalışmasında bu karşılaştırmaya ilişkin geniş bir bilgi vermiştir (Karadağ, 2013: 76):

Haris ve Sipay (1990) yazılı materyallerde kullanılan kelimelerin yarısından fazlasını sıklık listesinin ilk 100 kelimesinin, %90'dan fazlasını da ilk 1000 kelimesinin oluşturduğunu belirtmektedir. Baumann (1996) sıklık listesindeki ilk 2000 kelimenin yazılı metinlerin %87'sini oluşturduğunu, Fry (1997) en sık kullanılan ilk 300 kelimenin toplam kullanımın %65'ine karşılık geldiğini bildirmektedir. Sitton (2005) en sık kullanılan ilk 1200 kelimenin yazılı anlatımlarda kullanılan kelimelerin %90'ına karşılık geldiğini bildirmektedir.

Bu noktada ikidillilerin eğitiminde kullanılan metinlerdeki sözcüklerin seçiminde sıklık çalışmalarına başvurulup vurulmadığı da önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşayan dilin çocuklara öğretilmesi, bu sıklık çalışmalarının göz önünde bulundurularak bir sözcük öğretimi planlanmasına bağlıdır. Başka bir deyişle ana dili ders kitaplarının hazırlanmasında toplumda sıklıkla kullanılan söz varlığına yer vermek büyük bir önem arz eder. Bu bağlamda Türkçe programında belirtilen amaçlarla örtüşen, "öğrencilere Türk dilini sevdirecek, kurallarını sezdirecek; onları Türkçe'yi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yönlerecek" ders kitaplarına dil bilincimizin kaybolmaya yüz tuttuğu şu günlerde daha fazla ihtiyacımız vardır (Kolaç, 2003: 107).

“İster bir konuşma, ister bir yazı parçasında olsun dilde en etkili, en güçlü birimler sözcüklerdir.” (Aksan, 2009, 61). Ama öncelikle ikidillilere kazandırılması amaçlanan söz varlığının hangi kriterlere göre belirlenmesi gerektiğini açıklamak yerinde olacaktır.

Karadağ’a göre kelime öğretiminin sınırlarını belirlemek için şu sorulara cevap verilmelidir (Karadağ, 2013: 56):

1. Öğrencilerin okul öncesi dönemde kelime öğrenme süreçleri ve bu dönemde sahip oldukları söz varlığının nitelikleri nelerdir?
2. Öğrencilere eğitim sürecinde hangi kelimelerin ve diğer söz varlığı unsurlarının öğretilmesi gerekir?
3. Öğrencilere özelde kelime hazinesini genel olarak söz varlığını geliştirmek için sahip olmaları gereken beceri ve alışkanlıklar nelerdir?

Bu türden sınırlı bir çalışmada Karadağ’ın sorularının tümünün cevaplanması mümkün değildir. Ancak ikinci maddede sözü edilen öğretim sürecinde öğrencilere belletilmesi zorunlu olan sözcüklerin hangi kriterlere göre seçilmesi gerektiği bu çalışmanın da temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Bu araştırmada ikidilli Türk öğrenciler için hazırlanan 4.-5.sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabı sıklık çalışmaları bağlamında incelenecektir. Bunun için öncelikle Türkiye’de yapılan sıklık çalışmalarından birkaçına kısaca değinilecek; daha sonra da seçilen bir sıklık çalışmasıyla ders kitabındaki sözcükler karşılaştırılarak, sözcük öğretimi açısından ikidilli Türk öğrenciler için hazırlanan ders kitabının yeterli düzeyde olup olmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Ana dili öğretimi bağlamında kullanılan ders materyallerine ilişkin, özellikle son yıllarda, çok sayıda derlem çalışması yapılmış olmasına rağmen ikidilli Türk çocuklarının kullandıkları materyallere ilişkin bu türden çalışmaların hemen hiç yapılmamış olması dikkat çekicidir. Nitekim son dönemlerde Türkçede sıklıkla ilgili çok sayıda çalışma göze çarpmaktadır. Bu çalışmalar arasında Kurdayıoğlu’nun (2005), Baş’ın (2006), Karadağ’ın (2005), Yazı’nın (2005), Koçak’ın (1999) ve Yiğittürk’ün (2005) sıklık çalışmaları sayılabilir. Alanyazına bakıldığında karşılaşılan en kapsamlı çalışmalardan biri de Göz’ün yaptığı (2003) Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü çalışmasıdır. Göz’ün 2005 yılında yaptığı bu çalışma diğer eserler gibi kaynak eser niteliğindedir ve birçok çalışmada karşılaştırma ölçütü olarak bu eser temele alınmıştır. (Dolunay, 2012; Eker, 2009; Ölker, 2011). Ölker tarafından yazılan “Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü”nde Göz’ün çalışması, Türkiye’de yapılan en yetkin çalışma olarak nitelendirilmektedir (Ölker, 2011).

Göz, sıklık çalışmasını 1995-2000 yılları arasında basılan kitap, dergi ve gazete gibi dokuz konu başlığı altında basın (%35), roman-hikâye (%20), bilim (%8), popüler bilim (%9), güzel sanatlar-biyografi (%8), hobi (%4), din (%3), okul kitabı (%3) ve muhtelif eserlerden (%10) oluşturmuştur. Topladığı kitap, dergi ve gazetelerle 1.006.306 kelimedenden oluşan bir kelime havuzu elde etmiştir. Bilgisayarda özel olarak hazırlanan Wordcount programıyla farklı kelimeleri belirleyerek sıklıklarını ortaya koymuştur. Program havuzdaki kelimeleri sayma işlemini yaparken **rakamları, soru takılarını, de da** bağlaçlarını saymamıştır. Her çeşit özel ad ve yabancı kelimeler listeden çıkarılmış, çekim eki almış olan kelimelerin türlü şekilleri kelimenin yalın haline eklenmiştir. Yapılan bu işlem sonunda bir milyon kelimelik Türkçe metnin 22.693 kelimelik Kelime Sıklığı Sözlüğü ortaya çıkmıştır. Çalışmada farklı kelimeler alfabetik ve sıklık sırasına göre dizilmiştir. Birden fazla anlamı tespit edilen kelimelerin listesi ile bağlam içinde düzeltilen kelimelerin listesi ayrıca verilmiştir.

Alandaki önemli bir başka çalışma da Karadağ'a (2005) aittir. Araştırmacı bu çalışmasında, ilköğretim I. kademe öğrencilerinin kelime hazinelerini tespit etmeyi, aynı dönem için yazılan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime hazinelerini belirlemeyi, öğrencilerin kelime hazineleri ile Türkçe ders kitaplarının kelime hazinelerini sınıf düzeylerine göre karşılaştırarak aralarındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmeyi amaç edinmiştir.

Benzer bir çalışmayı Kurudayıoğlu (2005) yapmıştır. Bu araştırmacı ise, araştırmasında ilköğretim II. kademe öğrencilerinin kelime hazinelerini tespit etmeyi, aynı dönem için yazılan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime hazinelerini belirlemeyi, öğrencilerin kelime hazineleri ile Türkçe ders kitaplarının kelime hazinelerini sınıf düzeylerine göre karşılaştırarak aralarındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmeyi amaç edinmiştir.

Aşık (2007) ise, araştırmasında sözlü dilin sıklık listesini ortaya koymak istemiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin hangi sözcükleri öğrenirlerse sözcük öğreniminde daha başarılı olabileceğini uygulamalı araştırma yöntemiyle belirlemeyi amaçlamıştır.

Yöntem

Bu çalışmada betimleyici yöntem kullanılmıştır. Betimleyici çalışmalar, mevcut duruma müdahale etmeden olgunun, nesnenin ya da bireyin kendisinde zaten var olan bir durumu, bunları değiştirme ya da etkileme çabası olmaksızın olduğu gibi ortaya koymaya çalışan çalışmalardır. Karasar'a göre bu çalışmalarda önemli olan nesneyi, bireyi ya da olguyu olabilecek en uygun şekilde gözlemlemektir (Karasar, 2005: 77).

Araştırmada veri toplama aracı olarak Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü ile yurt dışındaki ikidilli Türk çocukları için hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitapları kullanılmıştır. Bu çalışmada "Yazılı Türkçe Kelime Sıklığı Sözlüğü" nün seçilme sebebi, sözlüğün çok geniş bir derleme, yaklaşık 1 milyon sözcüklük bir derlem oluşturmuş olması ve alandaki en ciddi çalışmalardan biri kabul edilmiş olmasıdır (Kılınçarslan, 2006, akt. Demirel, 2013: 288). Söz konusu ders kitapları ise 2010 yılından itibaren kullanılmaya başlanan ve Bakanlık tarafından yurt dışındaki Türk çocukları için basılan tek kaynak niteliğindeki 4 setlik kitaplardır:

- 1.-3. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı
- 4.-5. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı
- 6.-7. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı
- 8.-10. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı

Bu çalışmada ikidilli öğrencilerin sözcük edinimi bağlamında metinlerle doğrudan karşılaştıkları ilk kitap olan 4.-5.sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı öncelikli tercih edilmiştir. Doküman incelemesiyle elde edilen veriler, analiz edilerek çözümlenmiş ve elde edilen içerik; karşılaştırmalı bir bakış açısıyla birbirine benzeyen verilerin belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmesi ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde organize edilmesi ile yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227). Analiz için klasik yöntem benimsenmiş ve frekans/yüzde hesaplaması kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Yapılan bu araştırmada İlyas Göz'ün hazırladığı Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü ile 4.-5.sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı karşılaştırılmıştır. Çalışmanın Kavramsal çerçeve bölümünde de değinildiği gibi; Göz'ün çalışmasının bir milyonluk bir söz varlığının taranarak oluşturulması, yazılı dilde kullanılan çok çeşitli materyalleri içermesi, gündelik yaşamdaki sözcüklerin çalışmada oldukça fazla yer tutması, bu çalışmayı temel almamızda önemli bir etken olmuştur.

1.-3.sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı'ndaki metinlerin azlığı ve kitapta metinler yerine görsellerin, öğrencilerin yaş düzeyleri de dikkate alınarak, daha çok kullanılmış olması çalışmada 4.-5.sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabını seçmemizde temel belirleyici olmuştur.

Sözcük sıklıklarının belirlenmesinde Göz'ün izlemiş olduğu yöntem sadık kalınmıştır. Rakamlar, soru takıları, de da bağlaçları, her çeşit özel ad ve yabancı kelimeler listeden çıkarılmıştır. Ayrıca, kelime listesi oluşturulurken bu, buna, bunu, bunun, o, onun, onlar gibi bağlamsal gönderimde bulunan kelimeler, Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü'nde yer almasına karşın, dil bilgisine ait kapalı bir dizelgenin unsurları oldukları için bizim çalışmamızdaki listeye eklenmemişlerdir.

Öte yandan 4.-5.sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı'nın Türkçe bölümündeki metinler incelemeye dahil edilmiş olup, Türk Kültürü bölümü anadili öğretiminden ziyade din kültürü konularından oluştuğu için kapsam dışında bırakılmıştır. Ayrıca kitapta yer alan Haydi Şarkı Söyleyelim bölümündeki şarkı sözleri de kitabın söz varlığı kapsamına dahil edilmemiştir.

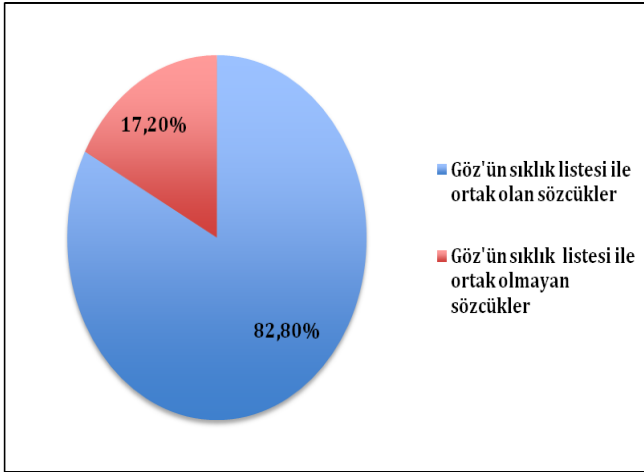
4.-5.sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı'ndaki metinler Microsoft Word Programına aktarılıp düzenlenmiş, sonra bir doğal dil işleme programı olan Türkçe Metin Sıklık Çözümleyicisi programı aracılığıyla bu metinler üzerinden sıklık listeleri oluşturulmuştur⁴.

Program çıktılarındaki birtakım hatalar düzeltilerek elde edilen sıklık listeleri Excel programına aktarılmıştır. Göz'e ait Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü'ndeki sıklık sıralı listenin ilk iki bin kelimelik bölümü de Excel programına aktarılmış ve elde edilen her iki kelime listesi karşılaştırılarak ders kitabının Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü ile ne oranda uyuşup uyuşmadığına bakılmıştır.

Çalışmada elde edilen ilk bulguya göre Ders Kitabı'nda 2856 farklı kelime tespit edilmiştir. Alanyazına bakıldığında anadili olarak Türkçe konuşan ilköğretim ve ortaokul öğrencilerinin yaklaşık 1000-1500 kelime, ortaöğretim öğrencilerinin ise yaklaşık 1500-2000 kelime söz dağarcığına sahip oldukları, benzer bir şekilde Amerika'da yapılan çalışmalarda ise ilköğretime başlayan öğrencilerin söz dağarcıklarının 5000-20000 arasında olduğu görülmektedir (Gür, Coşkun, Sağlam, 2013: 1563). Bu sayıların ise söz konusu seviyeler açısından gayet sığ olduğu vurgulanmaktadır. Bu durum göz önüne alınacak olursa 2800 sözcüklük bu kitabın sözcük dağarcığı açısından yetersiz olduğu söylenebilir.

Çalışmanın ikinci bulgusu, Göz'ün listesindeki ilk 1000 sözcükten 828'inin ders kitabında yer bulabilirken 172 sözcüğün kitapta yer bulamadığıdır.

Grafik 1: L1 Sözcük sıklığının-1000 sözcük- ders kitabında karşılanma oranına ilişkin grafik

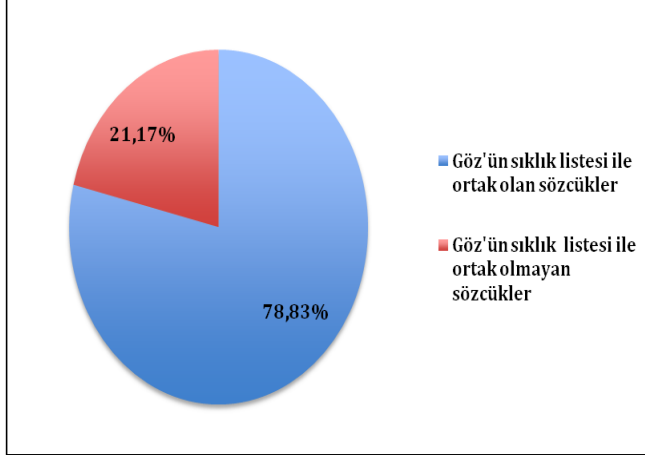

Grafik 1 incelendiğinde ders kitabındaki sözcüklerin Göz'e ait "Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü"ndeki ilk 1000 kelimeyi %82,80 oranında karşıladığı, bununla birlikte ilk 1000 sözcükten %17,20'sinin kitapta yer almadığı gözlenmektedir. Alanyazındaki çalışmalardan hareketle, şu haliyle ders kitabının sıklık listesindeki 1000 sözcüğe yeteri kadar yer verdiği söylenebilir.

⁴ <http://nlp.ceng.fatih.edu.tr/metinanaliz/> internet sayfasında çalışmakta olan program Fatih Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü tarafından hazırlanan bir doğal dil işleme programıdır. Sözü edilen program internet üzerinden çevirim içi olarak çalışmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bulgusu, Göz'ün listesindeki ilk 1200 sözcükten 946'sının ders kitabında yer bulabilirken 254 sözcüğün kitapta yer bulamadığıdır.

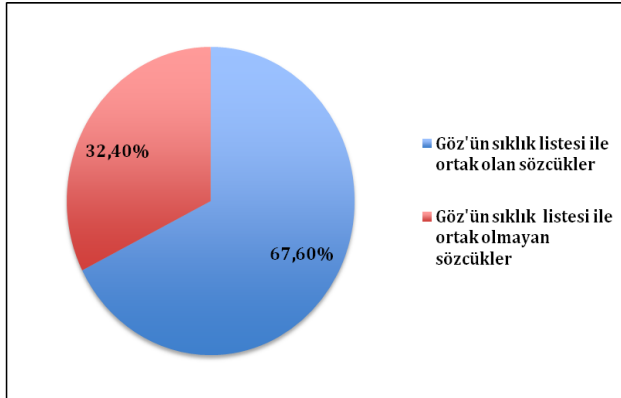
Grafik 2: L1 Sözcük sıklığının -1200 sözcük- ders kitabında karşılanma oranına ilişkin grafik

Grafik 2 incelendiğinde ders kitabındaki sözcüklerin Göz'e ait "Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü"ndeki ilk 1200 kelimeyi %78,83 oranında karşıladığı, bununla birlikte ilk 1200 sözcükten %21,17'sinin kitapta yer almadığı gözlenmektedir. Başka bir deyişle her 5 sözcükten biri ders kitabında yer bulamamaktadır. Alanyazındaki çalışmalardan hareketle, şu haliyle ders kitabının sıklık listesindeki 1200 sözcüğe yeteri kadar yer vermediği söylenebilir. Zira Sitton (2005) en sık kullanılan ilk 1200 kelimenin yazılı anlatımlarda kullanılan kelimelerin %90'ına karşılık gelmesi gerektiğini söylemektedir (Sitton akt. Karadağ, 2005: 76).

Çalışmanın dördüncü bulgusu, Göz'ün listesindeki ilk 2000 sözcükten 1352'sinin ders kitabında yer bulabilirken 648 sözcüğün kitapta yer bulamadığıdır.

Grafik 3: L1 Sözcük sıklığının -2000 sözcük- ders kitabında karşılanma oranına ilişkin grafik

Grafik 3 incelendiğinde ders kitabındaki sözcüklerin Göz'e ait "Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü"ndeki ilk 2000 kelimeyi %67,60 oranında karşıladığı, bununla birlikte ilk 2000 sözcükten %32,40'ının kitapta yer almadığı gözlenmektedir. Alanyazındaki çalışmalardan hareketle, şu haliyle ders kitabının sıklık listesindeki 2000 sözcüğe yeteri kadar yer vermediği söylenebilir. Zira, Baumann (1996) sıklık listesindeki ilk 2000 kelimenin yazılı metinlerin %87'sine karşılık gelmesi gerektiğini söylemektedir (Baumann akt. Karadağ, 2005: 76).

Sonuç ve Öneriler

İkidilli bireyler açısından anadili öğretiminin temelini ikidillilerin sözcük dağarcığını geliştirme çalışmaları oluşturmaktadır. Zira Cummins'in (2001) de değindiği gibi ilk dilde (L1) yaşanacak olan dilsel ve zihinsel gelişme, ikinci dilde de (L2) aynen yansıma bulacaktır. Bu yansımanın sağlam ve etkili bir biçimde olması sözcük öğretimi çalışmalarının planlı ve evrensel olarak düzenlenmesine bağlıdır. Çalışmadan elde edilen bulgulara bakıldığında ikidilli Türk öğrenciler için hazırlanan ders kitabının sözcük seçimi bağlamında Türkçede sık kullanılan ilk 1000 kelime açısından yeterli olduğu ancak ilk 1200 ve ilk 2000 sözcük açısından değerlendirildiğinde ise yetersiz kaldığı söylenebilir. Ayrıca bu seviyedeki kitabın toplam söz varlığı gelişmiş ülkelerdeki öğrencilerin söz dağarcıkları ile karşılaştırıldığında da yetersiz görülmektedir.

Bununla birlikte şu da iyi bilinmelidir ki ikidillilerin anadili öğretiminde öğretilecek sözcüklerin seçiminde sadece L1 üzerinden değil, aynı zamanda L2 üzerinden de bakılmalıdır. İnce'nin ikidillilerin dil öğretiminde uyulması gereken temel ilkeler arasında belirttiği sıklık ilkesine göre sözcük öğretiminin ve kavram gelişiminin, ikidillilerin eğitiminde önemli bir yeri vardır ve öğrencilerin yaşadıkları çevrede sıklıkla karşılaştıkları sözcüklere öncelik tanınmalı, yaşadıkları toplumdaki sözcük sıklıklarına dayalı bir sözcük öğretimine/kavram gelişimine yer verilmelidir (İnce ve diğ. 2013: 155). Oysa bu çalışma yalnızca L1'deki sözcük sıklıkları üzerinden yapılmıştır. Benzer çalışmaların farklı ülkelerde yaşayan ikidilliler için o ülkede konuşulan diller üzerinden de yapılması yerinde olacaktır. Öte yandan diğer araştırmacıların benzer çalışmaları Türkçe'ye ait diğer sıklık çalışmalarını temele alarak yapmalarında da fayda vardır.

Çalışmanın sonuçlarına göre, ikidillilerin anadili eğitiminde kullanılacak ders kitaplarının sıklık çalışmaları göz önünde bulundurularak hazırlanması ve özellikle bütün Batı Avrupa'da okutulan bu ders kitaplarının her ülkenin dilindeki sıklık çalışmalarını temele alarak ülkelere göre farklı farklı yazılması yerinde olacaktır.

Kaynaklar

- AKSAN, D. (2009). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yayınları, Ankara.
- AKSAN, Y. Mersinli, Ü. Yaldır, Y. (2011). "İlköğretim Türkçe Ders Kitapları Derlemi ve Türkçe Ulusal Dil Derlemi Örneklemindeki Sözcük Sıklıkları", *Türkçe öğretimi üzerine çalışmalar*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- AŞIK, U. (2007). Yabancılar için temel Türkçe sözcük varlığının oluşturulması, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- BAŞ, B. (2006). 1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara.
- CUMMİNS, J. (2001). "Bilingual Children's Mother Tongue. Why is it Important for Education?" *Sprogforum*, 7(19), 15-20.
- DEMİR, C. (2006). "Türkçe/Edebiyat Eğitimi ve Kişisel Kelime Serveti", *Millî Eğitim Dergisi*, S. 169, s. 207-225.
- DEMİREL, M.V. (2013). "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlere Kelime Öğretiminde Farklı Kelime Gruplarının Kullanımının Etkisi", *Uluslararası Türkçe, Edebiyat, Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı, 2/4. S.286-299.
- DOLUNAY, K.S. (2012). "Türkçe ve Dil Bilgisi Öğretiminde Sıklık Çalışmalarının Yeri", *Gazi Türkiyat Dergisi*, sayı 10, s.82.
- EKER, M. (2009). "Türkiye Türkçesinde Sıklığı En Yüksek Doğu Kökenli Yedi Kelimenin Atasözü Oluşturma Durumu", *Turkish Studies*, Volume 4/8, s. 1123-1133.
- GÖKTUNA Yaylacı, F. (2012). "Belçika'daki Türklerin Dil Kullanımları", *Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 63-88.
- GÖZ, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- GÜNGÖR K., T. (ve diğ.). (2010). 4.-5. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabı, MEB Yayınları, Ankara.
- GÜR, T. COŞKUN, İ. SAĞLAM, F. (2013). "İlkokul 2, 3 Ve 4. Sınıf Türkçe Ders Kitapları Bütüncesinin Kelime Hazinesini Geliştirme Eğitimi Açısından İncelenmesi", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8(1), 1561-1570. <http://www.turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=4356> son erişim Nisan 2014.
- İNCE, B. (2013). Yabancı Dil öğretiminin Temel ve Genel İlkeleri s 143 -156; *İçinde* Durmuş, M. Okur, A. (Ed.), *Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- İNCE, B. (2012). "Yurt Dışındaki Türk Öğrenciler İçin Hazırlanmış Türkçe Ders Kitaplarındaki Atasözleri Varlığının Nitel ve Nicel Açısından İncelenmesi", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Vol. 54, pp. 83 - 102.
- KARADAĞ, Ö. (2005). İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma, (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- KARADAĞ, Ö. (2013). Kelime Öğretimi, Kriter Yayınları, İstanbul.
- KARASAR, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KARATAY, H. (2007). "Kelime Öğretimi", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 141-153. <http://gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2007/1/2007-1-141-153-7-halitkaratay.pdf> son erişim Nisan 2014.
- KOÇAK, H. (1999). Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kelime Hazinesi ile İlgili Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- KOLAÇ, E. (2003). "İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi" *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 105-137.
- KURT, A. ve KARA, M. (2008). "Türkçe Metin Sıklık Çözümleyicisi" programı. <http://nlp.ceng.fatih.edu.tr/metinanaliz/> son erişim Ocak 2014.
- KURUDAYIOĞLU, M. (2005). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÖLKER, G. (2011). Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü (1945-1950 Arası), Kömen Yayınları, Konya.
- TEMEL, Z.F., ŞİMŞEK BEKİR, H. (2006). "Erken Çocukluk Döneminde İki Dillilik" *Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi*, sayı 637, Ocak, s.65-72.
- TOSUNOĞLU, M. (2000). "Kelime Servetinin Eğitim Öğretimdeki Yeri ve Önemi", *Millî Eğitim Dergisi*, S.144. Ankara.
- YAZI, Z. (2005). Orta Öğretim 10. Sınıf öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara.
- YİĞİTTÜRK, H. (2005). Orta Öğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.